

Roli základního přehledu o sfragistice dosud plnila především skripta manželů Krejčíkových z osmdesátých let minulého století. Úkolu nahradit tuto publikaci dílem moderním se ujal Karel Maráz, jeden z našich předních sfragistiků. Příručka se dělí do dvou částí. V první čtenář získá úvodní informace o oboru, poté je pozornost věnována typářům, typům a procesu pečetění, vnějším znakům pečeti, jejich ochraně a pramenům této pomocné vědy. Stranou nezůstala ani razítka, která s pečetěmi spojuje účel užití a vlastně i časová návaznost. Velmi cennou pomůckou je přehled sfragistických sbírek na našem území. Záslužně jsou podány také základní informace k soukromým sbírkám. Pečeti (jejich odličky) a také pečetidla totiž byly a jsou předmětem sběratelské činnosti sfragistických nadšenců a některé z existujících sbírek obsahují mnohé cenné artefakty.

Druhá kapitola se zabývá vývojem sfragistiky v různých vydavatelských okruzích, počínaje papežstvím přes císařství až ke šlechtické a například komunální sfragistice. Zohledněna je rovněž otázka pečetních falz. Nauka o pečetích byla dlouho oborem (tak jako ostatní pomocné vědy historické, snad jen s výjimkou genealogie a heraldiky), který se soustředil pouze na středověký materiál. V posledních letech však rozšiřuje pole své působnosti rovněž do mladších období, což našlo svůj odraz i v Marázově příručce. Jednotlivé pasáže druhé kapitoly mohou působit svým rozsahem nevyrovnaně, nicméně to souvisí, jak autor podotýká, z různým stupněm zpracování dané problematiky (a nutno dodat, což je ovšem zcela přirozené, také z badatelských zájmů autora).

Na knize je třeba vyzdvihnout její snahu o propojení s praktickou činností, tedy popisem a určováním jednotlivých pečeti. Autor vychází ze svých bohatých pedagogických zkušeností na Masarykově univerzitě v Brně, textem se tak linou odkazy na problémy a úskalí, na něž studenti při výuce sfragistiky narážejí. Nedílnou součástí skript jsou obrazové přílohy a s nimi spojené příklady popisů vybraných pečeti. Cenné jsou odkazy na autorem zpracovaný e-learningový program, jenž také představuje výraznou, ba dokonce nutnou součást četby knihy. Užitečný je i připojený slovníček základních sfragistických pojmů, v případě závěrečného soupisu literatury by bylo možná přehlednější a uživatelsky přátelštější členit jednotlivé tituly podle oblastí sfragistiky a nikoliv pouze abecedně.

Pokud jde o obsah, lze provést některá menší doplnění. Při výčtu nejstarších městských pečeti jsou poněkud smíšený roky podávající

první dochovaný otisk a údaje vztahující se k první zmínce o příslušné pečetě. Nejstarší doklad o kadaňské pečetě je třeba o něco posunout asi do roku 1284 (nejnověji podal přehled nejstarší městské sfragistiky Petr Rak, *O pečetích a znaku města Kadaně*, zde s. 93). Ze souběžně vydaných textů lze zmínit rovněž studie Petra Elbela a Andrease Zajice o Kašparu Šlikovi, které antikvují Marázův výklad o falzátorské činnosti této osobnosti. Chyba se bohužel vloudila do jednoho ze vzorových popisů pečeti (č. X, s. 150–151). Popis pečetního pole pečeti přísežných a rychtáře Kutné Hory (z listiny z roku 1308) je třeba doplnit o údaj o dvou kladívkách, která se nacházejí po obou stranách štítu s českým lvem.

Karel Maráz připravil kvalitní příručku určenou především posluchačům pomocných věd historických, její využití ale bude bezesporu širší. Výtku je však třeba vznést k málo pečlivé redakční práci, neboť se v textu hojně vyskytují různé překlepy a stylistická uklouznutí.

TOMÁŠ VELIČKA

Epigraphica & Sepulcralia IV. Fórum epigrafických a sepulkrálních studií, ed. Jiří ROHÁČEK, Artefactum, Praha 2013

571 s., ISBN 978-80-86890-45-6

Čtvrtý svazek sborníku *Epigraphica et Sepulcralia* obsahuje písemné znění referátů, které zazněly na 10. zasedání k problematice sepulkrálních památek *Contra vim mortis non est medicamen in hortis* v listopadu 2011. Vedle konferenčních příspěvků publikace přináší i rubriku zahrnující materiále, recenze a zprávy. Chronologicky je sborník zaměřen zejména na období středověku a raného novověku, v následujících řádkách bude věnována pozornost především textům mediévistickým.

Příspěvek Heleny Balounové se zabývá rodovým pohřebištem Illburků a Kurcpachů z Milíče v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Charváticích, který je proslulý především figurálními náhrobky Viléma staršího z Illburka a jeho ženy Magdaleny z Koldic. Základní evidenci sepulkrálií v tomto kostele provedl nedávno Petr Hrubý (*Šlechtické sepulkrální památky Litoměřicka do počátku 18. století jako historický pramen*, 2010), autorka nicméně zpřesňuje určení některých památek. V následující stati analyzuje

Milena Bravermanová zlomek oblečku novorozence, nalezený při otevření tumbry Břetislava II. ve svatovítské katedrále roku 2002 a konzervovaný v letech 2009 a 2010. Oděv byl vyhotoven z velmi jemné tkaniny a měl luxusní charakter. Autorka dále sleduje typologii spodního oblečení ve středověku a přináší příklady nálezů z jiných evropských lokalit. Objevů dětského oblečení ze středověku je i v mezinárodní perspektivě velmi málo, a pražský nález tak představuje skutečný unikát. Analyzovaný zlomek interpretuje autorka jako křestní, nejspíš chlapeckou košili, která byla použita jako pohřební.

Figurální a erbovní náhrobky z období přelomu gotického a renesančního umění zkoumá Petr Čehovský, přičemž se geograficky zaměřuje na moravsko-rakouské pomezí. Prokazuje, že zhotovitelé těchto památek nepracovali zároveň na obou stranách hranice, přestože mnohé rody, které je po sobě zanechaly, byly vzájemně spřízněny. U zkoumaných rakouských náhrobků autor uvazuje především o vídeňských stylových inspiracích, památky na moravské straně zase zapadají do tehdejší jihomoravské a středomoravské produkce. V obou pohraničních územích platí, že se tu dlouho udržovala obliba pozdně gotických náhrobků a renesanční styl sem proniká až od třicátých let 16. století.

Tři následující příspěvky jsou věnované sepulkrálním památkám na území našich východních sousedů: Šariše, Spiše a jihozápadního Slovenska (Miroslav Čovan, Zuzana Čovanová, Janošiková, František Gahér). Velká pozornost se v posledních letech upírá k epigrafickým památkám v interiérech horního hradu v Bečově nad Teplou. Po evidenci spontánních nápisů je dalším stupněm zpracovávání studie Marie Malivánkové Waskové, která přistoupila k analýze oficiálních nápisů. Nejstarší se nacházejí v hradní kapli, kde doprovázejí textem nástěnné malby – k jejich vyhotovení došlo pravděpodobně v období držby hradu Borešem V. z Rýzmburka (po roce 1360). Další nápisy ze starého hradu pocházejí z 15. století. Během 16. století byl areál výrazně přestavován Janem Pluhem z Rabštejna, do jehož doby náleží další vrstva nápisů; poslední je potom spojena s državou Šliků. Autorka se rovněž zamýšlí nad původním patrocinem hradní kaple a dochází k závěru, že byla zasvěcena Panně Marii.

Příspěvek do dlouhé diskuse o tzv. libických stélách (nápisových deskách) představuje studie Jana Maříka a Jiřího Roháčka. Druhý z autorů rozebírá fond nápisových fragmentárně dochovaných částí – analýzou de facto potvrzuje dosavadní datování památky do druhé poloviny 10. století, není podle něj ale vyloučen její vznik

v době o málo mladší. Náhrobním památkám olomouckých biskupů a arcibiskupů se věnuje Miloslav Pojzl. Doklady o pohřbech těchto dignitářů jsou mimořádně roztroušené. Pro středověké období tu poskytuje oporu katalog olomouckých biskupů (*Granum catalogi praesulum Moraviae*) vzniknuvší v první polovině 15. století. Pokud jde o vlastní sepulkrální památky, je stav dochovaného inventáře pro středověk velmi neutěšený a situace není výrazně lepší ani v raném novověku: z 68 osobností se zachovaly jen u patnácti a zcela tu chybí honosné náhrobky.

Přehled epitafů a náhrobních kamenů ve svatovítské katedrále od nejstarších dob do 20. století podává Václav Rybařík. Zdeněk Vašek, soustavně se zabývající problematikou šlechtických donací v první polovině 14. století, zkoumá tuto materii pod zorným úhlem zmínek o sepulkrálních památkách v šlechtických donátorských listinách. Rekonstruuje vznik šlechtických nekropolí, přičemž závěrem podává jejich užitečný soupis. Filip Velimský sleduje náhrobek nedávno nalezený v přístavbě kutnohorského Vlašského dvora – tento objev je zároveň příspěvkem ke složitým stavebním dějinám objektu. Nápisová část náhrobku je jen fragmentárně dochovaná – právě zde se ukazuje důležitost epigrafických soupisových prací, které jsou výchozím bodem nejen pro dílčí analýzy jednotlivých památek a jejich komparaci, ale přirozeně i základnou pro formulování obecnějších vývojových trendů. Oddíl materiálu obsahuje ještě jeden mediivistický příspěvek: Jan Chlíbec rekonstruuje zaniklý náhrobek Alžběty Celské, který je zmiňován a částečně i popisován řadou novověkých autorů.

Závěrečná část určená zprávám a reflexím literatury zatím zůstává pouze v náběžích. Stejně tak by byla ku prospěchu například evidence domácí epigrafické literatury ve formě bibliografie. Zájemcům mohou posloužit občasně přehledy Jiřího Roháčka, nicméně jejich fixace na jedno místo by byla užitečná – tím spíše, že epigrafická bádání jsou jak regionálně, tak institucionálně velmi roztržštěná.

TOMÁŠ VELIČKA